

ADAY ÖĞRETMENLERİN KENDİLERİNİ BİR ÖĞRETMEN OLARAK ALGILAMALARI

Yard. Doç. Dr. Nuri AKGÜN*

Yard. Doç. Dr. Kaya YILDIZ*

Arş. Gör. Ayşenur KUTLUCA CANBULAT**

ÖZET

Bu çalışmada sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini birer öğretmen olarak algılayış düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrenciler A.İ.B.Ü. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği son sınıf öğrencileri arasından Ölçüt Örnekleme Yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Öğrenci algıları Yarı Yapılandırılmış Görüşme yöntemi ile toplanmış ve yapılan gözlemlerle desteklenmiştir. Araştırma verileri dört soruluk görüşme formu ve öğretmenlik uygulamalarındaki gözlem sonuçları kullanılarak toplanmış ve İçerik Analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmada; öğretmen adaylarının seçiminde ÖSS dışında başka kriterlere de bakılması, ders içerikleri ve kapsamlarının değiştirilmesi ve öğretmenlik uygulamalarına daha ağırlık verilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Aday öğretmen, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the applicability of the last grade prospective teachers, teaching qualifications in practice, and also to determine their perceptions towards how they see themselves as prospective teachers. The subjects of this study were chosen among last grade prospective elementary school teachers in faculty of Education at Abant İzzet Baysal University by means of Criterion Sampling Method. The researchers utilized Qualitative Research Method. The qualitative data were collected by means of semi-structured interview method which was supported by observations during the prospective teachers teaching practices. The collected data were analyzed by content analyses teaching. The following results were found at the end of this study: Beside the results of the Nationwide Student Selection Test (ÖSS), other

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi

** Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Araştırma Görevlisi

criteria should be put in considerations for the selections of the teacher candidates. The content of the courses should be changed, and more importance should be given to the teaching practices.

Keywords: Prospective teachers, School experince and Teaching Practicum.

1. GİRİŞ

Bireyleri yetiştirme etkinliği ve bunun yollarını gösteren bilim veya bilgi üretme ve aktarma süreci olarak da tanımlanan eğitim, insan davranışlarının toplumsal istekler doğrultusunda değiştirilmesi ve bireylerin kendi ilgi ve yetenekleri yoluyla geliştirilmesi ile uğraşır. Eğitim sistemi tüm boyutları ile ele alındığında Ertürk (1997)'ün deyişi ile insan yetiştiren büyük bir işletme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sistemde öğretim gereksiniminden yararlanılarak insanlara istendik davranışlar kazandırma temel amaçtır. Bu nedenle eğitim sistemini oluşturan bütün etkinliklerin bu amacı gerçekleştirebilecek şekilde düzenlenmesi gerekir.

Yirmi birinci yüzyıla adım atarken eğitimin temel unsurlarından olan öğretmenin nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusu, tüm toplumlarda olduğu gibi, Türkiye'de de önemle üzerinde durulan eğitim sorunlarının başında gelmektedir. Bu amaçla yapılan araştırmalarda öğretmen yetiştirmeye ilgili çeşitli modeller ortaya atılmış ve öğretmenin değişen toplumdaki yeni ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olması gerektiği açık bir gerçek olarak ortaya çıkmıştır (Tuzcu, 2000;19).

Bir sistemin başarısı sistemde görevli işgörenlerin niteliği ile yakından ilişkilidir. Eğitim de toplum geleceğini düzenleyen bir sistemdir ve belirli amaçlar doğrultusunda gelişen bir süreçtir. O halde Eğitim Sisteminin amaçlarının istenilen düzeyde gerçekleştirilebilmesi de eğitimciler yani bu görevi üstlenen öğretmenlerle doğrudan bağlantılıdır. Eğitim sisteminin istenilen düzeye gelmesini sağlayacak nitelikli öğretmenlere ihtiyaç vardır.

Nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimle sağlanır. Ülkemizde öğretmen yetiştirmede hizmet öncesi eğitimi 1982 yılından bu yana üniversitelerde eğitim fakülteleri vermektedirler. Ancak yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen yetiştirmesi beklenen eğitim fakülteleri de pek çok sorunla iç içedir.

AİBÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

Bu sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

- 1992 yılında yeterli kaynaklar oluşturulmadan çok sayıda üniversite ve buna bağlı olarak eğitim fakültesi açılmıştır. Fakülteler, personel ve altyapı eksikliği içindedir ve kolay kolay yeni eleman bulamamaktadır;
- Fakültelerdeki öğretim elemanlarının bir bölümünün öğretmenlik formasyonu yoktur. YÖK eğitim fakültelerinin gelişmesine gerekli desteği sağlayamamaktadır;
- Fakültelerde öğretmenlik formasyon dersleri çok kalabalık sınıflarda yapılmaktadır. Öğretmen adayını iyi bir öğretmen ve eğitimci yapacak onu düşünen, okuyan, inceleyen, araştıran ve düşündüklerini yazıp konuşabilen insan olarak yetiştirecek dersler ve uygulamalar yetersizdir;
- Fakültelerde öğretmen adaylarına genel kültür, öğretmenlik bilinci, sevgisi ve becerisi kazandırılmamaktadır. Öğretmen adayına yeterince uygulama yaptırılmamaktadır.
- Fakültelerde öğrenci seçiminde ÖSS dışında başka ölçütler uygulanmamaktadır; kişisel özellikleri öğretmen olmaya uygun olmayan kimseler de öğretmenlik alanına girmektedir (Okçabol ve Diğerleri, 2003; 5). Aslında öğretmen adaylarının seçiminde öğretmen olmaya uygunluğunu ölçecek başka kriterlere de bakılmalıdır (Sevinç, 1986).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanun'unun 43. Maddesinde "öğretmenlik"; genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyonla sağlanan özel bir ihtisas mesleği olarak tanımlanmış ve iyi insan iyi yurttaş ve iyi meslek sahibi bireyleri yetiştirmekle görevli öğretmenlerin nitelikleri belirlenmiştir.

Buna göre genel anlamda nitelikli bir öğretmen;

- Mesleğini seven
- Beden, zihin, ahlak, ruh, ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir kişilik ve karaktere sahip olan
- Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı ve bunları savunan
- Genel kültür sahibi olan ve sürekli geliştiren
- Çalışkan, azimli, alanıyla ilgili çalışmaları takip eden
- Kendini geliştiren, öğrencileri seven ve tanıyan
- Sahip olduğu bilgisini öğrencisine en iyi şekilde aktarabilen kişidir.

On birinci MEB Şurasında (1982) o güne kadar MEB'in elinde ve denetiminde bulunan öğretmen yetiştirme görevinin yapılan tartışmalar sonucunda üniversitelere devredilmesi aşağıdaki uyarılarla birlikte benimsenmiştir.

Öğretmen yetiştiren kurumda mutlaka öğretmenlik havasının esmesi lazım, öğretmenlik çevresinin bulunması gerekliliği vurgulanarak aksi durumda bu işlemin saksıda kiraz ağacı yetiştirmeye benzeyeceği ifade edilmiştir (MEB, 1982:204).

MEB'in Erzurum'da (1992) düzenlemiş olduğu Öğretmen Yetiştirme Koordinasyon ve İşbirliği Toplantısında aşağıdaki görüşler benimsenerek, bilgi kaynaklarını üretebilen, kullanabilen, eğitim araç ve gereçlerini kullanabilen, düşünen tartışan, sentez yapabilen, çağın gereklerine ve teknolojisine uygun olan Atatürkçü, demokratik, laik, Atatürk milliyetçisi, Atatürk ilkelerine bağlı, Türkiye Cumhuriyetinin esaslarına inanan, onu koruyan Türk bayrağının dalgalandığı her yerde seve seve görev yapan bir öğretmen profili ortaya çıkmıştır (MEB, 1993:111).

Ancak belirtilen özelliklere sahip öğretmenlerin, akademik bilgilerle donatıldığı üniversite yıllarında öğrenciyle yüz yüze gelmesi ve öğretim tekniklerine yatkınlıklarının artırılması sağlanmalıdır. Öğretmen adayları olacak öğrencilerin görevlendirilecekleri okulların programlarına uygun olarak yetiştirilmeleri, alanlarıyla ilgili öğretecekleri derslerin kitaplarını daha önceden tanımaları, öğretmenliğin sanat yönüne ağırlık vererek, insan ilişkilerini, gençlik psikolojisi ve öğretim sanatını kazanmaları gerekmektedir (MEB, 1993:116).

Öğretmen mesleğinin temel görevlerinden biri, öğrencilere sadece bilgi vermek değil aynı zamanda öğrencileri edindikleri bilgi yığınlarını nasıl kullanacakları, çeşitli bilgiler arasında seçimi ne şekilde yapacakları ve aydın bir kimse olarak, bu seçimlerini nasıl kullanacakları hususunda da eğitmek olacaktır (Biller, 1997:48. Aktaran: Okçabol ve Diğerleri, 2003:17).

Nitelikli öğretmen yetiştirme konusunda eğitim öncesinde öğretmen adaylarında olması istenen, beklenen bu özellikler arasında öğretmen olma isteği ve öğretmenliğe yetkinlik ilk sırada yer almaktadır (Ural, 2000:37). Ancak öğretmenliğe yönelik lisans programı adayın belki de son tercihi olmaktadır. Mevcut eğitim sisteminde öğretmen yetiştiren programlara merkezi sistemle seçilen ve yerleştirilen adaylar daha çok zihinsel özellikleri ölçülerek gelmektedirler. Oysa bu seçim sisteminde, tutum, ilgi, istek gibi duyuşsal

AİBÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

boyutlar da önem taşısa bile ihmal edilmektedirler (Hacıoğlu, 1999, 160, Ataüinal, 2000, 152; Aktaran: Özbek, 2003;32).

YÖK 1997 tarihinde üniversitelere gönderdiği yeni öğretmen yetiştirme modelinde, eğitim fakülteleri ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında koordinasyon ve işbirliği artırılmış ve bu konuda en önemli adım ise fakülte – okul işbirliği projesi ile atılmıştır. Daha önce sınıf öğretmenliği bölümü öğretim programı eğitim bilimlerine ait teorik derslerden oluşmaktaydı. Fakülte-okul işbirliği projesi öğretmen adaylarının hizmet öncesinde öğretmenlikle ilgili deneyimlerinin artırılması açısından atılan önemli bir adımdır. Bu model tüm eğitim fakültelerinde sınıf öğretmenliği programındaki uygulama çalışmalarının belli standartlar çerçevesinde yürütülmesini sağlayacaktır. Ancak bu modelin uygulanması konusunda bazı problemler yaşanmaktadır.

Öğretmenlik, özellikle sınıf öğretmenliği beklenti ve sorumlulukları ağır olan bir meslektir ve Sınıf öğretmenin bir temel eğitimci olarak, öğrencileri tanıyıp onlara rehberlik yapmak, sınıfın resim-iş, beden eğitimi, din dil ve matematik, sosyal ve fen bilgileri derslerini okutmak, ayrıca, günlük ünite ve yıllık planlar yapmak, öğrencileri orta öğretime veya iyi bir vatandaş olarak hayata hazırlamak gibi görevleri vardır. YÖK'ün 1997'de hazırlamış olduğu yeni öğretmen yetiştirme modelinin yukarıda ifade edilen özellikte öğretmen yetiştirme yeterliliği tartışılan bir konudur.

Problem

Sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini bir öğretmen olarak algılamaları ne düzeydedir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin (Aday öğretmenler) öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğünü ve kendilerini bir öğretmen olarak algılayışlarını öğrencilerin kendi görüşleri ve yapılan gözlemlerle destekleyerek ortaya koymaktır.

Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Aday öğretmenlerin aldıkları öğretmenlik eğitimi yeterli midir?
2. Aday öğretmenler kendilerini öğretmeliğe ne derecede hazır hissetmektedirler?

3. YÖNTEM

Bu bölümde; Araştırma Modeli, Araştırma Alanı, Örneklem, Araştırmacının Rolü, Veri Toplama ve Verilerin Analizi yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma genel olarak bakıldığında betimsel “nitel” bir araştırmadır. Araştırmada; sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin (aday öğretmenlerin) öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini bir öğretmen olarak algılama düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın amacı; sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini birer öğretmen olarak algılayış düzeylerini yapılan görüşme ve gözlemlerle belirlemeye çalışmaktır. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi niteliksel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Şimşek ve Yıldırım, 1999;19).

Araştırma Alanı

Bu araştırma sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini birer öğretmen olarak algılayışlarını belirleyebilmek amacıyla Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda yapılmıştır. Araştırmada veriler AİBÜ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği ABD son sınıf öğrencileri ile yapılan görüşme ve gözlem yoluyla toplanmıştır.

Örneklem

Araştırmada Amaçlı (Kasıtlı) Örnekleme Yöntemi yoluyla araştırmaya katılan üniversite sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencileri ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt ve ya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir yada daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Şimşek ve Yıldırım, 1999;73).

AİBÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

Araştırmacıların Rolü

Araştırmacı I-II; 1989 – 93 yılları arasında AİBÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünü, 1993 – 96 yılları arasında da AİBU Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi ABD’da yüksek lisanslarını tamamlamıştır. 1993 – 94 yılları arasında kısa bir süre ilkokul öğretmenliği yapan araştırmacı 1994 yılında AİBU Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlamışlar ve 2001 yılında AİBU Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi ABD’da doktoralarını tamamlamışlardır. Halen aynı bölümde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadırlar.

Araştırmacı III; 1998 – 2002 yılları arasında AİBÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ABD’da lisansını tamamlamış ve aynı yıl AİBÜ Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ABD Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve aynı zamanda AİBU Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği ABD’da yüksek lisans yapmaktadır.

Veri Toplama

Araştırmada temel veri toplama aracı öğrencilerle yapılan görüşmeler ve bunları destekleyen araştırmacı tarafından hazırlanan gözlem formlarıdır.

Bu çalışma için sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencileri arasından seçilmiş olan 10 aday öğretmen ile görüşmeler yapılmış ve yine aynı aday öğretmenlerin okul uygulamalarındaki etkinlikleri gözlenmiş ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Bu çalışmaya katılan aday öğretmenlerin isimleri saklı tutulmuş, bundan sonraki ifadelerde sadece kodlar kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda en sık karşılaşılan veri toplama yöntemleri görüşme, gözlem ve doküman incelemesidir. Bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ve gözlem yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmeler teybe kayıt edilmiştir. Bu kayıtlar araştırmacılar tarafından deşifre edilerek, düz yazı haline getirilmiştir. Hazırlanan gözlem formları ile elde edilen verilerle karşılaştırmalı olarak değerlendirmesi yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Niteliksel araştırmalarda toplanan veriler betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki şekilde çözümlenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 1999;158). Bu

araştırmada veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde veriler dört aşamada analiz edilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 1999;163; Aktaran: Yıldız, 2001;93).

1. Verilerin kodlanması:

Bu bölümde Sınıf ğretmenliği son sınıf ğrencilerinin öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini birer ğretmen olarak algılayışlarına ilişkin elde edilen veriler incelenerek anlamlı bölümlere ayrılmış ve kendi içinde anlamlı bütünler oluşturan bu bölümler araştırmacılar tarafından isimlendirilip kodlanmıştır. Tüm veriler bu şekilde kodlandıktan sonra bir kod listesi oluşturulmuş ve bu liste verilerin incelenmesinde ve düzenlenmesinde anahtar liste görevini grmştir.

2. Temaların bulunması:

Bu aşamada ise ilk aşamada belirlenen kodları belirli kategoriler altında toplayan temalar bulunmuştur. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılmış ve bu bölümde tematik kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir.

3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması:

Bu aşamada öğrencilerin görüşleri okuyucunun anlayabileceği bir dilde açıklanmış ve öğrencilerin görüşleri ilk elden okuyucuya sunulmuştur. Görüşme notlarının hangi öğrenciye ait olduğunu belirlemek amacıyla dipnot kullanılmış ve görüşme notları tırnak içinde verilmiş ve daha sonra parantez içinde görüşmenin hangi öğrenciye ait olduğu belirtilmiştir. Yine aynı şekilde yapılan gözleme ilişkin bulgular genel olarak belirtilmiştir. Aşağıdaki rnek açıklamalarda kodlama sistemi verilmiştir:

ÖRNEK 1: "....." (G:A)

G: Görüşme

A: Görüşme yapılan ğrenci

4. Bulguların yorumlanması:

Ayrıntılı bir biçimde tanımlanan ve sunulan bulguların araştırmacılar tarafından yorumlanması ve bazı sonuçların açıklanması bu son aşamada yapılmıştır. Toplanan veriler nitel araştırmanın gerektirdiği aşamalardan geçirilerek yorumlanmış ve bir takım sonuçlar çıkarılmış sonuçların önemine ilişkin açıklamalar literatürle desteklenmiştir.

4. BULGULARIN SUNUMU

5.

Bu bölümde Sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini birer öğretmen olarak algılayışlarına yönelik araştırma kapsamında yer alan üniversite öğrencileri ile yapılan görüşme notları yer almaktadır.

I. BOYUT: Mesleği tercih nedeni:

Öğretmenlik mesleğini gereğince yerine getirmede en önemli faktörlerden biri, mesleği tercih nedenidir. Aday öğretmenlere yöneltilen “Öğretmenlik mesleğini isteyerek mi seçtiniz, niçin?” sorusuna ilişkin aday öğretmenlerin görüşleri:

1. İsteyerek seçme
 2. İstemeyerek seçme (zorunluluktan seçme/ tercihler arasında bulunması/ şansın gelme)
- gibi başlıklar altında toplanabilir.

İsteyerek Seçme

Araştırma grubunda bulunan A, D, I, J aday öğretmenleri öğretmenlik mesleğini isteyerek seçtiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin görüşlerini, “İsteyerek seçtim, 18 tercihimin 18’i de öğretmenlikti.” (G:D) “Kesinlikle isteyerek seçtim. Özellikle bütün tercihlerimin hepsi sınıf öğretmenliğiydi.” (G:J) şeklinde belirtmişlerdir.

İstemeyerek Seçme

Araştırma grubunda görüşler bu başlık üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırma grubunda bulunan B, C, E, F, G, H, aday öğretmenleri öğretmenlik mesleğini istemeyerek seçtiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin görüşlerini “İsteyerek seçmedim ama şu an memnunum.” (G:B) “Aslında sınıf öğretmenliğini seçmek istememiştim” (G:C), şeklinde belirtmişlerdir.

Yine aynı aday öğretmenler öğretmenlik mesleğini istemeyerek seçme nedenlerini, “Sınıf öğretmenliği birazcık da şansa oldu. Tercihler arasındaydı.” (G:C), “Çevremdeki insanların tavsiyesi ile bu mesleği seçtim.” (G:E), “Benim idealim öğretmen olmak değildi ve hala da çok idealist bir öğretmen de değilim. 18. tercihimdi ve puanım buraya yetiyordu ve öyle geldim.” (G:F) “Zorunlu olarak seçtim. “Üniversitede bitirişte dışarıda kalma korkusu var. Atanma olayı genelde ülkemizde çok zor olduğu için sınıf öğretmenliği adına genelde zorunlu bir tercih olarak yaptım ve de sevmeye başladım.” (G:G), “İsteyerek seçmesem

bile gerçekten de iyi yapabileceğime bu mesleği iyi yapabileceğime inanıyorum.” (G:H) şeklinde ifade etmişlerdirç

Yapılan gözlemlerde öğretmenlik mesleğini isteyerek/istemeyerek seçmenin öğretim etkinliklerine katkısı olduğu görülmüştür. Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen aday öğretmenlerin etkinliklerini daha düzenli planladıkları ve derslerde de etkili bir şekilde uyguladıkları, , farklı öğretim elemanlarından telafi dersleri alarak eksik olan yönlerini kapatmaya ve mümkün olduğunca öğrenme- öğretme ortamına hazırlıklı gelmeye çalıştıkları görülmüştür. Öğretmenlik mesleğini istemeyerek seçenlerin ise yalnızca dört yıllık öğrenimleri boyunca aldıkları derslerle ilgili, çoğunlukla eleştirdikleri eksik yönlerini gidermeye yönelik hiçbir çabalarının olmadığı yalnızca derslerde bulunmak zorunda oldukları .

II BOYUT: Alınan Derslerin Yeterliliği ve Uygulamaya Dönüklüğü

Öğretmenlik eğitiminde alınan dersler, Alan ,Genel Kültür ve Mesleki Formasyon Derslerinden oluşmaktadır. İstenilen nitelikte öğretmen yetiştirmede alan derslerinin yeterliliği ve uygulamaya dönüklüğü ile ilgili aday öğretmenler görüşlerini, “Üçüncü sınıfa kadar bir şey öğrenmemiş gibi hissediyordum, çünkü, genelde bildiğim şeylerdi ama üçüncü sınıftan sonra öğretmenlik mesleği ile ilgili öğretim teknikleri ile ilgili yaklaşımları teori olarak dinlediğimizde uygulamaya dönük olmayacağını düşünüyorduk, yani böyle çok havada, uzak şeyler olarak görüyorduk ancak okula gidip uygulamaya başladığımız zaman bazı şeylerin uygulanabilir olduğu gördük.” (G:A), “Alan dersleri öğretmenlik için öğrencileri tanıtacak düzeyde değil, sadece öğretmenliği tanıtacak düzeyde. O zaman uygulamaya dönük değil gibi geliyor.” (G:C) “Kuralları görüyoruz ne yapmamız gerektiğini görüyoruz ama uygulamaya geldiğinde öğrencileri tanımadığımız için öğrencilerin psikolojisini sadece gelişim-öğrenmede gördük.” (G:C), “Burada aldığımız dersler bize yön gösteriyor, mesela staj okuluna gittiğimiz zaman bile eksik olduğumuz yerler oluyor. Kendimiz araştırarak eksik olan yerlerimizi de tamamlamaya çalışıyoruz.” (G:J), “Uygulamasını alsaydık daha etkili olurdu onu bir okul ortamı olsa gidip orda işleseydik o dersi daha iyi olurdu.” (G:J), “Uygulama olmadığı için, pratiğe dökemediğimiz için gerçekten çok sıkıntı çektik.”(G:H), “Alan dersleri tam olarak yeterli değil, süresi artırılabilir.” (G:H), şekilde belirtmişlerdir.

Aday öğretmenlerin alan bilgisinde eksikleri olduğu, aldıkları teorik bilgiyi uygulamaya dönüştürmede sıkıntılar yaşadıkları gözlenmiştir.

AİBÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

Yine aynı aday öğretmenler **Genel Kültür** dersleri ile ilgili görüşlerini;

“Birinci ve ikinci sınıfta gösterilen genel kültür dersleri işte matematik, coğrafya, fizik, kimya gibi derslerin de gereksiz olduğunu düşünüyorum. Çünkü lisede görmüş olduğumuz konuların aynıları. İnsan onları kendi kendine de geliştirebilir diye düşünüyorum. Katkısı kesinlikle yok diyemeyiz, tabi ki vardır ama insanları hem maddi açıdan hem zaman açısından huzursuz edebilir.” (G:B), “Fizik kimya gibi derslerin çok gerekli olmadığını düşünüyorum. Çünkü biz ilköğretim birinci kademesinde çalışacağız eğer 6 -7 -8 ci sınıflarda çalışsaydım belki fizik kimya dersleri benim için çok gerekli olabilirdi.” (G:D), “Genel kültür dersleri öğretmenlik mesleği için gerekli, çünkü gerçekten de biz yalnızca teorik açıdan yetişmeyeceğiz; bilgi yönünden tabi ki bilgilenme gerekiyor ama genel kültür de çok önemli.” (G:H), “Benim entelektüel gelişimime katkısı olabilecek derslerdi. Bunlar bu anlamda çok dar genel kültür dersleri.” (G:I) şeklinde belirtmişlerdir.

Aday öğretmenlerin çoğunluğu genel kültür derslerini gereksiz olduğuna inanmalarına rağmen yapılan gözlemlerde bu aday öğretmenlerin genel kültür alanında da çok eksikliklerinin olduğu öğrencilerin sorularına verdikleri doyurucu olmayan cevaplardan anlaşılmıştır.

Mesleki Formasyon Derslerinin yeterliliği hakkında ise aday öğretmenler görüşlerini

“Tabi dört yıl içinde aldığımız derslerin hepsini iyi olarak değerlendiremem ama özellikle üçüncü sınıftan sonraki mesleki formasyon derslerinde bizi daha iyi başarı götürecek dersler olduğuna inanıyorum.” (G:A), “Ben formasyon konusunda çok sıkıntı yaşayacağımı düşünmüyorum.” (G:I), şeklinde ifade etmişlerdir.

Yapılan gözlemlerde ise aday öğretmenlerin çocuk gelişimi, rehberlik gibi konularada yetersiz kaldıkları ve derslerinde öğrencilere nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Aynı aday öğretmenlerin farklı sınıflarda yapmış oldukları uygulamalarda öğrencilerin farklı gelişim özelliklerini dikkate almadan ders planladıkları görülmüştür.

Öğretim Elemanlarının yeterliliği konusunda ise aday öğretmenler:

“Fakültemiz için söylersem birçok kaliteli hoca var. Aktarabilen hocalardan çok şey aldığımı inanıyorum zaten aktaramayan kişilerden de alamadığımı ve bu yönde kendimi geliştirmeye çalışıyorum ama ne derecede yeterli olur onu bilmiyorum. Mesela bir örnek verirsem: Planlama ve Değerlendirme dersinden ben pek fazla bir şey almadım ve 4. sınıftayım plan

yapmakta güçlük çekiyorum.” (G:B), “Hocalarda nitelik sorunu görüyorum. Genel anlamda üniversitede eğitim ve nitelik sorunu var. Bu biraz da hocalarımızdan kaynaklanıyor, onlardaki nitelik sorunu bize de yansıyor. Maddi ve manevi olarak kendini geliştiremiyor yenileyemiyor ve bu anlamda bize de yansımaları çok da olumlu olmuyor. Emeklilik noktasında hocalarımız var.” (G:I) görüşleri etrafında birleşmişlerdir.

III. BOYUT: Uygulamada Yaşanan Sorunlar

Aday öğretmenler yalnızca sekizinci dönemde uygulamaya gitmektedirler. Uygulamaya ilk defa gitmiş olmalarından kaynaklanan bir takım sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunları **Sınıf Yönetimi, Ders Planlama ve Uygulama, Öğrenci ile İletişim, Çevresel Faktörler, Genel Sorunlar** kodları altında toplanabilir.

Aday öğretmenler **Sınıf Yönetimi** ile ilgili sorunlarını şu ifadelerle dile getirmişlerdir:

“Kendi öğrencilerim olsa uyguladığımız şeylerin çoğunu yapabiliriz en azından çocukları baştan yaratacağımız için. Sadece biz figüran olarak derse girip çıktığımız için biraz zor gibi geliyor öğrendiklerimizi uygulamak.”(G:C), “Susun” kelimesini kullanmadan sınıfı susturabilen bir öğretmen arıyordum ve ben de öyle bir öğretmen olmak için çabalıyorum.” (G:A), “Sınıf yönetiminin öğretmenlik mesleğine yada öğretimin sihridir diye düşünüyorum, çünkü o olmadan pek çok şey gerçekleşmiyor.” (G:A), “Girmiş olduğumuz sınıftaki çocuklar bizi tam olarak öğretmenleri olarak görmedikleri için bize kendi öğretmenlerine davrandıkları saygı ile yaklaşmıyorlar ya onları kontrol etmek zor oluyor.” (G:B), “Sınıf yönetiminde problemim yok, sınıf yönetiminde öğrendiğim ve kendim uygulayacağım dediğim geçen dönem uygulayacağım dediğim her şeyi yapıyorum.” (G:D), “Sınıf yönetimi konusunda problemlerim vardı. Bunlar giderildi, sadece biraz daha tecrübe gerekiyor benim için.” (G:G), “Sınıf yönetimi açısından şöyle gerçekten ben heyecanlı bir insanım. Uygulamanın en büyük yararı heyecanımı yenmemde gerçekten çok büyük etkisi oldu ve sınıf yönetiminde gerçekten ilk haftalar çok başarısız oldum ondan sonra alıştım öğrencileri tanıdım, oradaki öğretmenlerin sınıf yönetimini zaten gözlemlemiştim. Ona göre bir şeyler oturtabildim, ama ilk başta gerçekten bocalamıştım.” (G:H)

Yapılan görüşmelerde aday öğretmenlerin bir çoğunun sınıf yönetimi konusunda yeterli oldukları yönünde görüş bildirmelerine rağmen yapılan gözlemlerde aday öğretmenlerin en çok zorlandıkları durumun sınıf yönetimi

AİBÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

olduğu görülmüştür. Ders işlerken ders bütünlüğünü koruyamadıkları, öğrencinin dikkatini ilgisini uzun süreli sağlayamadıkları anlaşılmıştır.

Planlama konusunu aday öğretmenler “Günlük plan yapmanın ve yıllık ve ünite planı konusunda acayip bir eksikliğimiz var.”(G:F), “O alanda aldığım dersi pek uygulayamadım ama bir buçuk yıldır bu konuda pek çok kaynak araştırdım.” (G:A), “Planlama konusunda kendimi pek yeterli görmüyorum, çünkü gerçekten her şey bizde teoride kaldı ve günlük plan yapmasını ancak biz bu dönemde öğrendik, yani tam olarak değil arkadaşlardan işte sunu nasıl yapabilirim, yoksa ayrı bir ders olarak bunu gördük ama yeteri kadar bir bilgi sahibi olamadık.” şeklinde ifade etmişlerdir.

Aday öğretmenlerin yapmış oldukları planlar incelendiğinde hedef-davranış yazımında, bir ders saatinde kazandırabileceği hedef-davranış sayısını belirlemede, etkinliklerini kazandırmak istediği hedef-davranışlara göre hazırlayamadıkları ve etkili bir şekilde uygulayamadıkları görülmüştür.

Aday öğretmenler sınıflarda öğrencilerle **iletişim** konusunda görüşlerini; “Öğrencilere arkadaş gibi yaklaşmaya çalışıyorum, birinci sınıf da olsa, dördüncü- beşinci sınıf da olsa onlarla şakalaşyorum.” (G:D), “Öğrencilerle göz kontağı kuruyorum, fakat öğretimde bazen yetersiz kalabiliyorum.” (G:D), “Öğrencilerle iyi bir iletişime geçemiyorsunuz. Çünkü haftada bir gün berabersiniz.” (G:E), “Öğrenciyle iletişim sorunum yok. Sadece bizim konumuzdan dolayı, biraz sorun yaşıyoruz.” (G:I). şeklinde ifade etmişlerdir.

Aday öğretmenlerin öğrencilerle iletişimde zorluklar yaşadıkları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin seviyesine inememe, sınıfı işlenen konuya aktif bir şekilde katılmasını sağlayamama, öğrencilere pekiştirici ve dönüt vermede eksiklikler sağlıklı bir iletişimin olmadığının göstergeleridir.

Eğitim-Öğretimde Çevresel Faktörler önemli etkenlerden biridir. Aday öğretmenler çevre faktörüne ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir.

“Okulun bulunduğu çevre önemli, mesela bir köy okulundaki öğrencilerle şehir okulundaki öğrenciler farklıdır öğrendiklerimizi her yerde aynı şekilde uygulayabileceğimizi söyleyemem.” (G:A), “Genellikle köylere atanacağız fakat köy okulunda nasıl ders yapacağımıza tam olarak bilemiyoruz. Bence köy stajı şehir stajı olarak staj ikiye ayrılmalıydı böyle çok daha iyi olurdu.” (G:D).

Aday öğretmenlerin yapmış oldukları staj ve uygulamaların onların gelecekteki öğretmenlik yaşantılarına ve ileride karşılaşacakları durumlara tam olarak ışık tutacak nitelikte olmadığı, onlara öğretmenlik ile ilgili öngörü sağlayamadığı veya sağlayamayacağı, uygulamaların bu nedenle amacını tam olarak gerçekleştirmediği anlaşılmıştır.

IV. BOYUT

Uygulama Süresinin Yeterliliği ve Uygulamanın Katkıları:

Aday öğretmenler uygulama süresinin yeterliliği konusunda "Bir dönem uygulamanın yeterli olacağına inanmıyorum." (G:A), "Bunu bir dönem boyunca her öğrenciye bir sınıf verilse, yani böyle bir imkan olsa bu sayede daha tecrübe edineceğimize inanıyorum." (G:B), "Öğretmenlik eğitimi bence iki yıl öğretim ağırlıklı ve bir yıl tamamen staj ağırlıklı olabilir, yani okula bağlı staj okulu ile birlikte olacak ve okul ve okuldan dönüt alacakımız buna göre kendinizi geliştireceksiniz. Ben son dönem uygulama yapılması yeterli değil, çünkü buradan meslek hayatınıza atıldığımızda sizi epeyce güç durumda bırakıyor." (G:E), "İlk dönem girdiğimizde okumayı söküyorlardı. İşte fişler falan ama biz gözlemciydik ama uygulamada değildik. Şimdi olaylar gelişti artık çocuklar öğrendi yani okumayı. Biz uygulamaya geçtik şimdi o konuda çok eksikliğimiz var. Keşke biz öğretirken çocuklara okumayı öğretirken biz uygulamada olsaydık, o pratikte biz olsaydık. Şimdi ben düşünüyorum seneye ben ne yapacağım." (G:F), "Mesela birinci sınıfta aldığımız stajı anlamsız buluyorum. Üçüncü sınıfta olsaydı daha iyi olabilirdi. Çünkü birinci sınıfta öğretmenlik mesleği hakkında hiçbir şey bilmeden ne yapacağımızı bilmeden hatta günlük ödevlerimizi son gecede yaparak gittiğimizi hatırlıyorum." (G:G), "Her girdiğimiz sınıfta yeni bir şeyler öğreniyoruz çünkü farklı sınıflara giriyoruz o sınıflarda ne gibi zorluklarla karşılaşacağımızı öğreniyoruz." (G:I), "Aslında kampüsümüzde bir okul olmuş olsa orayı, derslerimizi de o okulda birlikte işlese her dönem staj olsa, her sene daha iyi olur." (G:J) şeklinde görüş bildirirken, gitmiş oldukları bir dönemlik uygulamanın kendilerine getirmiş olduğu katkıları şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Staj kesinlikle bize anlatıldığı gibi değil. Derse girdiğimiz zaman burada öğretilenle orada karşılaştığımız arasında büyük farklılıklar olduğunu görüyorum." (G:I), "İkinci dönem tahtanın başında olan biz olduğumuz zaman bazı şeylerin neden eksik veya neden artı olduğunu kendimiz daha iyi görebildik, yani son dönem daha verimli oldu." (G:A), "Bir dönem önce kendimi cesinlikle bir öğretmen gibi hissetmiyordum, hareketlerimle ders anlatışımla ama son dönem staj uygulamasından sonra öğretmen gibi hissetmeye başladım.

AİBÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ

Bu yüzden de her ders anlattıkça sanki insan tecrübesinin arttığını düşünüyör büyük bir rahatlık oluyor.” (G:E), “Benim sınıfı kontrol kontrolü açısından biraz tedirginliğim vardı bazı çocukları nasıl kontrol edeceğim. Tek bir insanı kontrol etmek zor diye düşünüyordum o açıdan. Bir de plan yapma konusunda olumlu etkisi oldu. Son dönem dahi olsa, kısa bir dönem dahi olsa olumlu etkileri oldu. Çünkü en azından gördüğümüz dersleri gördüğümüz planları uygulamaya çalışıyorum.” (G:G),

Aday öğretmenler uygulama okulunda bir dönem süresince gözlem yaptıklarından dolayı ilk günlerde her ne kadar heyecanlı olsalar da herhangi bir uyum sorunu yaşamadan derslere girmeye başlamışlardır. Yapılan gözlemlerde başlangıçta var olan tedirginliğin kaybolduğunu ve aday öğretmenlerin kendilerini bir öğretmen olarak algılamaya başladıkları görülmüştür.

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Sınıf Öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik yeterliliklerinin uygulamaya dönüklüğü ve kendilerini birer öğretmen olarak algılayışları araştırılmıştır. Araştırmada öncelikli olarak aday öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini isteyerek seçip seçmedikleri irdelenmiş ve isteyerek seçen adayların uygulamalarda istemeyerek seçenlerden daha başarılı oldukları görülmüştür. Okçabol ve diğerleri (2003)'nin yapmış oldukları benzer bir araştırmada da öğretmenlik mesleğini bilinçli olarak seçen aday öğretmenlerin daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır Aynı araştırmada eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin yüzde 25'inin, daha önceden öğretmen olmayı düşünmediği halde, ÖSS sonuçlarına bakarak bir öğretmenlik alanını seçmesi, eğitim fakültesi programlarının niteliği (yalnız formasyon dersleriyle sınırlı kalması) ile birlikte düşünüldüğünde adayın öğretmenlik kimliği kazanmadan mezun olma olasılığını arttırdığı da belirtilmiştir (Okçabol ve diğerleri; 2003; 89 – 90).

Aday öğretmenlerle “alınan derslerin yeterliliği ve uygulamaya dönüklüğü” konusunda yapılan görüşmelerde aday öğretmenler derslerin yalnızca teori boyutunda kalması ve uygulamasının yapılmaması nedeniyle yetersiz kaldıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Yapılan gözlemlerde de bu yetersizlikler görülmüştür. Yine Okçabol ve Diğerleri (2003)'nin yaptıkları öğretmen yetiştirme araştırmasında aday öğretmenler yetiştikleri fakülteleri ortaokul veya lise eğitiminin bir devamı gibi görmekte oldukları ve üniversitelerin artık kişiye bir şey öğretmenin değil kişinin nasıl düşüneceğinin ve bu düşüncelerin nasıl aktarabileceğinin anlatıldığı; öğrenciyi monotonluktan ve ezberci anlayıştan sıyrıtıp, öğrendiklerini içselleştirebildiği ve davranışlarına

yansıtılabileceği öğrenme şekline yönlendiren bir yer olması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir (Okçabol ve Diğerleri; 2003; 90).

Aday öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları sorunlar; uygulama yapılan sınıfın kendi sınıfları olmaması, her hafta farklı bir sınıfa girmeleri, gidecekleri yerlerin genelde köyler olmasına rağmen sadece şehir okullarında staj yapmaları, köy okulları ile karşılaşmamaları, sınıf öğretmenlerinin derse ve aday öğretmenlere müdahale etmesi, ders planlama ve buna uygun yöntem-teknik seçme ve sınıf yönetiminde yaşanan güçlükler başlıkları altında toplanabilir. Ayrıca aday öğretmenlerin çoğunluğu staj süresinin kısa olduğunu ve en az iki döneme yayılması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Benzer bir sonuca Oral (1997) ulaşmıştır. Oral'ın yapmış olduğu çalışmada aday öğretmenlerin % 74'ü staj süresinin azlığından şikayet etmişlerdir (Oral, 1997;12).

Öneriler

Araştırmanın ortaya çıkardığı sonuçlar değerlendirildiğinde;

1. Son sınıf öğrencilerinin öğretmenliğe tam hazır olmadan mezun oldukları söylenebilir. Öğretmen adaylarının daha nitelikli yetiştirilmesi için öğretmen yetiştiren kurumlar, mesleki formasyon yönünden özgün ve ideal şekilde yeniden düzenlenmelidir.
2. Okullarda salt kuramsal bilgiyle yetinilmeyip, girişim yeteneği ve beceri kazanmaya ağırlık verilmeli, aday öğretmenler merkezî ve donanımlı okullarda deneyimli öğretmen ve yöneticilerin yanında yeterli süre çalıştırılmalı ve mesleğe alıştırmalıdır
3. Öğretmen adayları başta yüksek okullar olmak üzere, okul ve eğitim yöneticileri, belirli koşulları taşıyan adaylar arasından, öğretmen, öğrenci ve veli temsilcileriyle seçilmelidir.
4. Aday öğretmenlerin sıkıntı çektikleri bir başka konu olan staj süresinin öğrenciyi ve öğretmenliği tanımak için çok yetersiz kalmasıdır. Zaten staja gittikleri süre içerisinde ise çok kısıtlı bir süreyi ders işleyebilmektedirler. Bu nedenle staj veya bir başka ifadeyle okul uygulamalarının süresi konusunda yeniden bir düzenleme yapılmalı ve süre uzatılmalıdır. Süre ne kadar uzun ve yeterli olursa aday öğretmen öğrenciyle daha çok zaman geçirecek ve öğrenciyi her yönüyle tanıma fırsatı bulabilir.

Kaynakça

- Ertürk, S. (1997) **Eğitimde “Program “ Geliştirme**. Ankara: Meteksan Anonim Şirketi.
- MEB (1982) **On Birinci Milli Eğitim Şurası: 8 – 11 Haziran 1982**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi.
- MEB (1993) **Öğretmen Yetiştirmede Koordinasyon ve İşbirliği Toplantısı: 29 Mayıs 1992 Erzurum**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi.
- Okçabol ve Diğerleri; (2003) **Öğretmen Yetiştirme Araştırması**. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Oral, B. (1997) **Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Görüşleri**. Çağdaş Eğitim. Sayı: 232, Mayıs 1997
- Özbek, Z. A. Aytekin. (2003) **Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakış Açıları ve Öğretmenlik Uygulaması Dersinden Memnuniyet Durumları Üzerine Bir Araştırma**. Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı 295, (Şubat 2003)
- Sevinç, E. (1986) **Gençliğin ve Geleceğin Eğitimi**. Oluşum Dergisi, Şubat-1986, sayı:100.
- Tuzcu, S. (2000) **Türkiye’de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Sistemi**. Çağdaş Eğitim, Sayı: 290, 2002, Ankara.
- Yıldırım, A, H. Şimşek, (1999) **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, K. (2001) **İnsan Kaynakları Yönetimi Modeli Çerçevesinde Üniversitelerin Personel Politika ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi**. Bolu: A.İ.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.